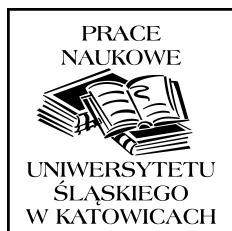


**Człowiek
w „antropologii adekwatnej”
Karola Wojtyły**



NR 2814

Magdalena Mruszczyk

**Człowiek
w „antropologii adekwatnej”
Karola Wojtyły**

Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego



Katowice 2010

Redaktor serii: Filozofia
Andrzej Kiepas

Recenzent
Stefan Konstańczak

Publikacja będzie dostępna – po wyczerpaniu nakładu – w wersji internetowej:

Śląska Biblioteka Cyfrowa
www.sbc.org.pl

Spis treści

Wstęp	7
Rozdział pierwszy	
Rozwój zainteresowań filozoficznych Karola Wojtyły	13
Droga do Karola Wojtyły „antropologii adekwatnej”	14
Karol Wojtyła a Jan Paweł II. W kwestii formalnej	14
Problem relacji filozofii do teologii	21
Projekt antropologii adekwatnej	25
Badawczy styl filozoficzny Karola Wojtyły	33
Inspiracje myślą św. Jana od Krzyża	38
Inspiracje tomizmem	47
Inspiracje fenomenologiczne	53
Rozdział drugi	
Doświadczenie człowieka	59
Pytanie o podmiotowość człowieka w antropologii adekwatnej	60
Kosmologiczna perspektywa poznawcza a potrzeby antropologii filozoficznej	60
„To, co nieredukowalne w człowieku”	74
Metoda poznania antropologii adekwatnej w świetle dwóch perspektyw	76
Próba połączenia dwóch perspektyw i jej konsekwencje	95

Opracowanie doświadczenia człowieka	106
Interpretacja doświadczenia człowieka	114
Doświadczenie jest zrozumieniem	117
Karola Wojtyły koncepcja świadomości	121
Rozdział trzeci	
Doświadczenie czynu	131
Czyn, który ujawnia osobę	132
Dynamiczne struktury a sprawczość człowieka-osoby	141
Realizacja człowieka jako osoby	148
Wolność i osobowa struktura samostanowienia	156
Powinność moralna człowieka	167
Sumienie	174
Odpowiedzialność	177
Transcendencja osoby w czynie	179
Integracja podmiotu w czynie	183
Zakończenie	191
Bibliografia	195
Indeks osobowy	203
Summary	207
Zusammenfassung	209

Wstęp

Pytanie: Kim jest człowiek? – to pytanie zadawane najczęściej, a jednocześnie problem, który nigdy nie traci na aktualności. Dlaczego tak jest, skoro człowiekiem zajmują się wszystkie dziedziny nauki? Biologia czy psychologia robią to bezpośrednio. Inne – zgłębiając tajniki środowiska, w którym żyje i które przekształca. Można nawet sparafrazować znane powiedzenie o drogach prowadzących do Rzymu i stwierdzić, że „wszystkie drogi prowadzą do człowieka”. Oczywiście, drogi poznawcze, a co za tym idzie – także filozoficzne. Mimo to w XXI wieku pytanie o człowieka pozostaje otwarte. Nie może więc dziwić, że Karol Wojtyła, jeden z najznakomitszych polskich filozofów współczesnych nam czasów, problem ten podejmuje i w centrum swych rozważań filozoficznych umieszcza osobę ludzką. Jako filozof, którego związki z Krakowem pozwalają określać mianem „krakowskiego filozofa”, swój namysł nad ludzkim bytem rozpoczyna od podkreślenia faktu, że najwięcej problemów poznawczych przysparza sobie człowiek współczesny, któremu wydaje się, że ludzkość jeszcze nigdy nie była tak bliska prawdy jak dziś. „Odkrywca tylu tajemników przyrody sam musi być nieustannie odkrywany na nowo. Wciąż pozostając w jakiejś mierze »istotą nieznaną«, wciąż się domaga nowego i coraz dojrzałego wyrazu tej istoty. [...] Istotne dla tej koncepcji wydaje się przede wszystkim to, że dążymy do zrozumienia osoby ludzkiej dla niej samej, ażeby odpowiedzieć temu wyzwaniu, jakie przynosi doświad-

czenie człowieka w całym swoim bogactwie, a także egzystencjalna problematyka człowieka we współczesnym świecie”¹.

Aż trudno uwierzyć, że nadal i wciąż na nowo pozostajemy dla siebie nieznanymi istotami. Po dzień dzisiejszy nie zmienił tego potężny arsenał narzędzi i metod poznania, jakimi dysponujemy. Co ciekawe, to właśnie w nich Karol Wojtyła upatruje głównej przyczyny samoniecznomości człowieka. Cały ten arsenał tyle samo może pomóc, co przeszkodzić w odkrywaniu interesującej nas prawdy. Dlatego poszukiwania w obrębie ludzkiej istoty powinny rozpocząć się od znalezienia metody, za której pomocą poznanie takie byłoby możliwe. Więcej nawet – byłoby adekwatne do poznawanego przedmiotu, jakim jest człowiek. Podobna myśl spowodowała, że spod pióra K. Wojtyły wyszła „antropologia adekwatna” rozumiana jako filozoficzna nauka o człowieku oraz jej metoda poznania.

W tym miejscu zwróćmy uwagę na słowa Antoniego B. Stępnia, który w artykule zatytułowanym *Stan filozofii we współczesnej Polsce* pisze: „Sądzę, że na przełomie lat sześćdziesiątych i siedemdziesiątych filozofia – nie tylko w Polsce – znalazła się w fazie epigońskiej. To znaczy, tworzy się pewne przyczynki, traktuje się autorów np. sprzed lat trzydziestu jako klasyków, poza których się nie wychodzi [...], lecz nie ma zasadniczo nowych koncepcji, nowych argumentacji itp.”². Tymczasem lata sześćdziesiąte XX wieku to okres, w którym Karol Wojtyła tworzył i publikował swe najważniejsze prace z zakresu filozofii człowieka. Ich zwieńczenie stanowiło dzieło zatytułowane *Osoba i czyn*³, zawierające najpełniejszy wykład antropologii filozoficznej krakowskiego filozofa i jednocześnie wykład ostatni. Z pewnością na taki przebieg, a zwłaszcza na zakończenie jego filozoficznej pracy miał wpływ związek autora z Kościołem katolickim, również w jego instytucjonalnym wymiarze. „Kariera” Karola Wojtyły na kolejnych szczeblach hierarchii kościelnej, zwieńczona pontyfikatem na lata 1978–2005, jest doskonale znana. Lecz jako Jan Paweł II, Karol Wojtyła nie zajmował się już tylko filozofią, jako że „tylko filozofią” nie zajmował się nigdy. Zainteresowania te zawsze pozostawały obok teologii towarzyszącej mu od najwcześniejszych lat młodości.

¹ K. Wojtyła: *Osoba i czyn*. W: „*Osoba i czyn*” oraz *inne studia antropologiczne*. Seria: Człowiek i Moralność. T. 4. Red. T. Styczeń, W. Chudy, J.W. Gałkowski, A. Rodziński, A. Szostek. Lublin 1994, s. 69–71.

² A.B. Stępień: *Stan filozofii we współczesnej Polsce*. W: *Filozofować dziś. Z badań nad filozofią najnowszą*. Red. A. Bronk. Lublin 1995, s. 316.

³ Pierwsze wydanie tego dzieła miało miejsce w Krakowie w 1969 r. Informację podaje za: J. Keller: *Wstęp*. W: *Filozofia i myśl społeczna Jana Pawła II*. Seria: *Studia Religioznawcze*. T. 17. Red. M. Nowak. Lublin 1983, s. 5.

Pobieżne potraktowanie tego faktu może nasuwać przypuszczenie, że Antoni B. Stępień, nie dostrzegając w owym czasie jakiegoś znaczącego rozwoju w polskiej myśli filozoficznej, miał wiele racji. Antropologia Wojtyły mogłaby zostać potraktowana jako filozoficzna koncepcja stworzona na potrzeby teologii katolickiej. Jednakże założeniem niniejszej pracy noszącej tytuł: *Człowiek w „antropologii adekwatnej” Karola Wojtyły*, jest wykazanie, że koncepcja antropologii adekwatnej jest nie tylko doskonale samodzielnie funkcjonującą koncepcją filozoficzną, ale nade wszystko – koncepcją oryginalną, a zarazem uniwersalną, gdyż nie stanowi jedynie odpowiedzi na intelektualne zapotrzebowanie czasów, w których powstawała. Antropologia adekwatna, jakkolwiek zainspirowana człowiekiem współczesnym, niesie ponadczasową prawdę o człowieku jako takim, człowieku, który jest tym, kim jest, i takim, jaki jest, niezależnie od warunków życia, możliwości działania oraz poznawania.

Przyznać trzeba jednak, że studia nad antropologiczną myślą Karola Wojtyły przysparzają jej badaczom wielu trudności. Jedną z nich, a zarazem jedną z najważniejszych jest konieczność uznania człowieka jednocześnie za podmiot i przedmiot poznania. I chociaż rzecz wydaje się oczywista, oczywista wcale nie jest, gdyż nasuwa się pytanie o charakter owego swoistego przedmiotu. Czy można adekwatnie poznać człowieka, kierując się wyłącznie założeniami nauk przyrodniczych, czy też da się tego dokonać tylko w oderwaniu od zewnętrzności otaczającego go świata? Odpowiedź, jaką formułuje krakowski filozof, nie mieści się ani w jednej, ani w drugiej opcji. Jest nowa, jakkolwiek zainspirowana głosem tradycji.

Dla rozwijającej się filozofii Wojtyły bardzo ważne było spotkanie z mistyką św. Jana od Krzyża. *Droga na górę Karmel*⁴ stała się intelektualną drogą, po której krocząc, krakowski filozof przeszedł od pytania, jak żyć Bogiem, do poszukiwania możliwości poznania istoty człowieka, a co za tym idzie – jego wewnętrznego życia. Hiszpański karmelita zaszczerpił w młodym Karolu fenomenologiczną postawę badawczą, do której przekonanie zrodziło w jego myśleniu o człowieku świadomość konieczności opracowania „doświadczenia człowieka” – specyficznego doświadczenia antropologii adekwatnej. Filozofia człowieka oparta na tym doświadczeniu miałaby ambicje

⁴ Św. Jan od Krzyża: *Droga na górę Karmel*. W: I d e m: *Dzieła*. Przeł. o. Bernard od Matki Bożej. T. 1–2. Kraków 1975. Inne ważne pisma hiszpańskiego karmelity to: I d e m: *Noc ciemna*. W: I d e m: *Dzieła...*; I d e m: *Pieśń duchowa i żywy płomień miłości*. W: I d e m: *Dzieła...* Informację podaje za: J. Galarowicz: *Zbudować dom na skale. Spotkanie Karola Wojtyły z mistyką św. Jana od Krzyża*. „Znak” 1986, nr 7–8, s. 72, przypis 24.

mówienia o swym przedmiocie wyłącznie w kategoriach wywiedzionych z bezpośredniego wglądu w ludzki, osobowy byt. Nie interesowałyby jej podporządkowanie poznania człowieka poznaniu świata zewnętrznego, gdyż doświadczenie człowieka ma być w gruncie rzeczy samodoświadczeniem.

Na tym wszakże etapie, o którym teraz mowa, myśl ta dopiero zaczęła kiełkować w świadomości Wojtyły. Wyraźnie należy podkreślić, że jej rozwój poprzedziły studia nad innym, teologiczno-filozoficznym systemem, którym był system św. Tomasza z Akwinu. Scholastyk zaproponował koncepcję metafizyczną, realistyczną i pluralistyczną zarazem. W niej krakowski filozof dostrzegł wysłowienie własnej intuicji świata i człowieka. Podkreślała ona realność i konkretność poznawanego przedmiotu, co w przypadku antropologii filozoficznej oznaczało, że poznanie człowieka jako człowieka należy rozpoczynać od człowieka „tego-oto”. Przy całej akceptacji treści *Summy teologicznej*⁵ Akwinaty, krakowski myśliciel dostrzegł jej niewystarczalność względem swoistego, bo osobowego, bytu człowieka. Można wręcz mówić o swego rodzaju akcie sceptycyzmu Wojtyły względem nauki św. Tomasza z Akwinu i próbie pokazania, że człowiekiem należy się zająć w sposób szczególny, gdyż szczególny charakter ma jego wnętrze.

W pełni polemiczne stanowisko Wojtyła sformułował w odniesieniu do fenomenologicznego systemu Maxa Schelera, opierając się na dziele *Der Formalismus in der Ethik und die materiale Wertethik*⁶. Stało się tak, mimo że to Scheler ugruntował w nim przekonanie, iż postawa fenomenologiczna i związana z nią metoda poznania są tymi, które jako jedyne mogą sprostać ambitnemu i trudnemu zadaniu: adekwatnemu poznaniu swoistego, osobowego bytu człowieka w jego najistotniejszych treściach.

Zainspirowany tak różnymi kierunkami myślenia, Karol Wojtyła zbudował własną koncepcję antropologii filozoficznej, nazywając ją „antropologią adekwatną”. Dlatego rola tradycji w jego intelektual-

⁵ W pracy wykorzystano następujące opracowanie: św. Tomasz z Akwinu: *Traktat o człowieku*. W: Idem: *Summa teologiczna*. Oprac. S. Swieżawski. Poznań 1956.

⁶ Pierwsze wydanie książkowe: *Der Formalismus in der Ethik und die materiale Wertethik. Neuer Versuch der Grundlegung eines ethischen Personalismus. Um ein Vorwort vermehrt*. Halle 1916. Informację podają za: K. Wojtyła: *Ocena możliwości zbudowania etyki chrześcijańskiej przy założeniach systemu Maxa Schelera*. W: *Zagadnienie podmiotu moralności*. Seria: Człowiek i Moralność. T. 2. Red. T. Styczeń, J.W. Gałkowski, A. Rodziński, A. Szostek. Lublin 2001, s. 13, przypis 1.

nym życiu zostanie naszkicowana w rozdziale pierwszym niniejszej pracy. Jego tytuł brzmieć będzie: *Rozwój zainteresowań filozoficznych Karola Wojtyły*. Kolejne dwa rozdziały będą próbą przybliżenia kierunku, w którym podążała autorska myśl krakowskiego filozofa prowadzona tradycją, a zwieńczona opracowaniem doświadczenia człowieka.

Odpowiednio zatem rozdział drugi: *Doświadczenie człowieka*, będzie próbą w miarę szczegółowego nakreślenia tych elementów w metafizyce i w fenomenologii, które z jednej strony tworzą zakresy odpowiadające założeniom antropologii filozoficznej K. Wojtyły, a z drugiej – ukazują zaznaczającą się w nich lukę w sposobie myślenia o człowieku. Szczególną uwagę zwrócę na podejmowaną przez filozofa próbę połączenia fenomenologicznej postawy badawczej z metafizycznym obrazem świata i człowieka. Na tak ambitnym, chociaż dość często uważanym za niemożliwe do realizacji, przedsięwzięciu epistemologicznym chce oprzeć Wojtyła doświadczenie człowieka. Wiążące się z tym problemy również znajdą swe omówienie w rozdziale drugim.

Natomiast rozdział trzeci: *Doświadczenie czynu*, to kontynuacja rozdziału poprzedniego zarówno w jego merytorycznych rozwiązaniach, jak i w założonej w niniejszej pracy oryginalności całości koncepcji antropologii adekwatnej i jej doświadczenia. Swoją drogą, chęć wykazania tej oryginalności będzie mi towarzyszyć od samego początku pisania pracy. Z pewnością zaś założenie to znajdzie swe potwierdzenie w wykazaniu, że koncepcja antropologii adekwatnej oraz związana z nią koncepcja człowieka-osoby oparta została na analizie ludzkiego, osobowego dynamizmu. Od czynu do istoty człowieka, jak uważa krakowski filozof, to wprowadzić nie jedyna, ale zapewne najwłaściwsza i najkrótsza droga poznawcza. Na niej odkrywamy, że człowiek to byt, którego nie można odseparować od sfery moralności, gdyż ona tylko w nim istnieje, a on – tylko przez nią może „stawać się coraz bardziej kimś”. Jest to „stawanie się” pod względem osobowości, a zarazem pod względem moralnym. Ważnym problemem okaże się, w jakim stopniu poznanie człowieka z perspektywy jego czynu, a właściwie – przez czyn i w czynie, pozwala o nim mówić w sposób adekwatny. Dlatego rozdział trzeci będzie próbą zaprezentowania zagadnienia doświadczenia człowieka rozumianego jako doświadczenie moralne i jednocześnie – doświadczenie czynu. Poruszę tu problematykę sprawczości, samorealizacji, wolności będącej samostanowieniem, powinności moralnej, sumienia, odpowiedzialności, a w konsekwencji – transcendencji i integracji osoby w czynie.

Rozdział ten (nie licząc zakończenia) zamknie niniejszą pracę, chociaż z pewnością nie zdoła pokazać wszystkich zagadnień wiążących się z Karola Wojtyły antropologią adekwatną i jednocześnie wszystkich wynikających z niej problemów oraz kontrowersji. Tematyka pracy zapowiedziana we *Wstępie* to tematyka wynikająca głównie z dzieła *Osoba i czyn* i w dziele tym skoncentrowana. Dostarcza ono treści o bardzo szerokim wymiarze, których podjęcie wymaga wkroczenia w dość liczne szczegóły, niejednokrotnie sprawiające wrażenie nawału zagadnień doskonale dających się od siebie odseparować. Wrażenie takie nie będzie do końca błędne. Ale ten właśnie sposób opracowania problematyki poznania człowieka-osoby Karol Wojtyła uznaje za najwłaściwszą (adekwatną) drogę prowadzącą do ukazania człowieka w całości, w pełni tego, kim jest i kim może się stać. Autor dostarcza przy tym niezwykle ciekawych i nowatorskich rozwiązań, prowokując – jak każdy krytyczny filozof – do wielu uzasadnionych pytań odnoszących się do słuszności zaproponowanych przez siebie rozwiązań. W związku z tym niniejsza praca stanowi jedną z prób dokonania analizy dróg, którymi kroczyła antropologiczna i filozoficzna myśl Wojtyły, a celem obrania tytułu: *Człowiek w „antropologii adekwatnej” Karola Wojtyły*, stała się chęć pokazania całości intelektualnego przedsięwzięcia krakowskiego filozofa, przedsięwzięcia zwanego antropologią adekwatną. Mieści się w nim dążenie autora do zbudowania zarówno teorii poznania potwierdzającej oczywisty dla niego fakt, że człowiek jest osobą, jak i samej teorii osoby. Z rozważań Karola Wojtyły wypływa wyraźne przesłanie, że ostatecznie tym, co świadczy o osobowym charakterze bytu człowieka, jest jego dążenie do samopoznania.

Indeks osobowy

A

Adam, pierwszy biblijny człowiek 28
Arystoteles 50, 52, 66, 79, 105, 112, 117, 142, 151

B

Bartel Wojciech 31, 39, 40, 88, 197
Bąkowska Eligia 32, 199
Bednarski Feliks o. 51
Bernard od Matki Bożej o. 9, 202
Bernard z Chartres 32
Boecjusz 60, 161
Bronk Andrzej 8, 49, 62, 199, 201
Buttiglione Rocco 26, 30, 48, 50, 52, 63, 64, 66, 68–70, 72, 74, 77–80, 83, 84, 86, 87, 90–95, 97, 101, 102, 109, 110, 112–116, 118, 120, 124, 126, 128, 132, 137, 141, 143, 144, 146, 147, 149, 151, 155, 156, 164–166, 171–174, 178, 179, 181, 184–186, 188, 189, 197, 198

C

Carrel Aelxis 45
Chudy Wojciech 8, 15, 20, 22, 31, 50, 60, 97, 132, 135, 195–202
Czarkowski Józef 80, 187, 199

F

Fichte Johann Gottlieb 72
Forycki Roman SAC 37, 115, 117, 118, 151, 152, 186, 198
Freud Siegmund 186, 187
Fręś Jan Andrzej 14, 38, 40, 41, 47–50, 198
Fromm Erich 43
Frossard André 48, 198

G

Galarowicz Jan 9, 15, 20, 23, 25, 27, 29–31, 33, 36–39, 41–47, 50, 51, 53–56, 62, 72, 76–78, 83, 87–89, 91, 93–95, 102, 103, 105–107, 109–112, 117, 132, 134, 137, 139–141, 145, 146, 150,

152–157, 160–164, 166–169,
172, 175–177, 183, 198
Galileusz (Galileo Galilei) 29
Gałkowski Jerzy W. 8, 10, 31, 48,
51, 60, 61, 63, 70, 88, 102, 107,
112, 113, 115, 116, 132, 137, 139,
140, 144, 157, 183, 184, 188,
195–198
Garigou-Lagrange Reginald o. 38,
47
Giertych Wojciech OP 16, 24, 198
Gilson Étienne 21
Gogacz Mieczysław 22, 23, 34, 36,
60, 100–102, 119, 135, 136, 180,
198
Grygiel Stanisław 35, 36, 98, 103,
127, 128, 136, 151, 192, 199

H

Hartmann Nicolai 163, 200
Heidegger Martin 77, 88, 89, 92
Hennelowa Józefa 40, 68, 195, 196
Hume David 108
Husserl Edmund 26, 55, 68, 71, 77,
79–84, 87, 89, 90, 92, 108, 115,
122, 133, 140, 186, 200

I

Ingarden Roman 26, 71, 77, 84, 88,
89, 133, 179, 198, 200

J

Jan XXIII 48, 50
Jan Paweł II 5, 8, 14–23, 25, 26,
28–34, 38–42, 47–51, 53, 55,
56, 61, 63, 69, 70, 83, 87, 88,
105, 131, 132, 146, 173, 197–
202
Jaworski Marian 71, 87, 91, 100,
101, 103, 107, 116, 118, 122, 125,
137, 199
Jezus Chrystus 23, 40, 68, 173, 195,
196
Judycki Stanisław 79–81, 88, 122

K

Kalinowski Jerzy 34, 51, 97–99,
101, 114, 115, 187, 199
Kamiński Stanisław 97, 104, 110,
111, 113, 115, 119, 120, 134, 136,
199
Kant Immanuel 53, 63, 72, 78–80,
87, 111, 137, 148, 163, 164,
170–172, 196
Kartezjusz (René Descartes) 28, 29,
72, 77, 78, 80, 82, 83, 137
Keller Józef 8, 26, 39, 53–56, 199
Kiliańczyk-Zięba Justyna 18, 197
Kłósak Kazimierz 40, 48, 100, 108–
110, 120, 199
Kończak Franciszek ks. 33
Krajewski Kazimierz 47, 85, 199
Krapiec Mieczysław Albert OP 15,
49, 62, 63, 98, 133, 140, 199, 202

L

Le Goff Jacques 32, 199
Leon XIII 49, 50
Leonard od Męki Pańskiej OCD 43,
197
Leszczyński Władysław 39–45, 199
Locke John 108

M

Marecki Jarosław SDS 16, 24, 26,
63, 132, 198, 200,
Maryniarczyk Andrzej 49, 51, 52,
62, 64, 199
Mikołajko Zbigniew 32–34, 36, 200

N

Nagy Stanisław SCJ 50, 200
Noras Andrzej Jan 163, 200
Nowak Marian 8, 26, 70, 199, 200,
202

P

Paweł VI 50
Pawlak Józef 80, 187, 199

Pawłowski Jerzy 80, 187, 199
 Pelczar Andrzej 31, 69, 197, 200
 Piliś Henryk 25, 33, 37–39, 41, 44,
 47–50, 52, 59, 65, 68–70, 82,
 94, 96, 97, 105, 109, 110, 116,
 133, 134, 139, 150, 151, 175, 189,
 200
 Piwowarczyk Jan ks. 41
 Platon 151
 Płużański Tadeusz 19, 42, 61, 200
 Poniewierski Janusz 34, 199
 Póltawski Andrzej 26, 31, 32, 44,
 53, 55, 56, 69–79, 81, 82, 87, 89,
 91, 92, 94, 96, 102, 108, 111, 120,
 122, 124, 125, 133, 136, 137,
 139, 140, 142, 143, 145, 146,
 148–150, 156, 161, 162, 164, 167,
 169, 174, 176, 177, 180, 181, 187,
 188, 200

R

Reale Giovanni 18, 69, 73, 89, 91,
 97, 103, 135, 178, 181, 200
 Ritter Cezary 44, 107, 195
 Rodziński Adam 8, 10, 31, 51, 60,
 61, 63, 70, 132, 137, 144,
 195–197
 Różycki Ignacy ks. 38

S

Sapieha Adam S. kard. 41
 Scheler Max 10, 26, 51, 53–56, 63,
 76–78, 84–87, 93, 102, 104, 126,
 137, 140, 146, 147, 153–155,
 164, 165, 168, 170–173, 176,
 195, 196, 199
 Schilson Arno 21, 200
 Scola Angelo 16, 201
 Seifert Josef 24, 79
 Słowik Zdzisław 17, 18, 201
 Sokrates 72
 Stawecka Krystyna 44, 107, 195
 Stein Edyta (św. Teresa Benedykta
 od Krzyża) 24, 26, 55, 62, 71, 92,
 133, 200, 201

Stępień Antoni Bazyli 8, 9, 51, 88,
 96, 100, 105, 110, 128, 129,
 201
 Stróżewski Władysław 17, 31, 39,
 63, 69, 105–107, 111, 114, 117–
 119, 128, 132, 136, 138, 140, 141,
 152, 197, 198, 200–202
 Styczeń Tadeusz SDS 8, 10, 15, 16,
 18, 19, 22–24, 28–33, 37, 51, 53,
 57, 60, 61, 63, 70, 72, 76, 83, 85,
 87–89, 94, 95, 114, 121, 122,
 132, 133, 135, 137, 144, 161, 168,
 179, 182, 195–202
 Swieżawski Stefan 10, 23, 24, 64,
 65, 134, 201, 202
 Szczypka Jan 47, 201
 Szostek Andrzej 8, 10, 31, 51, 60,
 61, 63, 70, 132, 137, 144, 195–
 197
 Szulc Tad 18, 22, 25, 26, 29, 38–40,
 47, 48, 50, 51, 53, 55, 56, 88,
 202

Ś

Ślipko Tadeusz SJ 14, 26, 202
 Święty Anzelm z Canterbury 23
 Święty Augustyn 32, 72, 73
 Święty Bonawentura 72
 Święty Jan od Krzyża 5, 9, 38–47,
 53, 72, 92, 93, 107, 195, 197,
 198, 202
 Święty Paweł 54
 Święty Stanisław Kostka 40
 Święta Teresa z Avila 41, 92
 Święty Tomasz z Akwinu 10, 19, 22,
 47–53, 60, 62–65, 67, 68,
 70–73, 79, 87, 90–92, 99, 101,
 102, 104, 105, 120, 121, 134, 137,
 140, 141, 143, 146, 159, 165, 168,
 169, 172, 186, 195, 201, 202
 Świąder Józef ks. 34

T

Tarnowski Kazimierz 20, 30, 61, 68,
 75, 95, 104, 121, 202

Tertil Roman 17, 202
Tishner Józef 104, 140, 202
Tyranowski Jan Leopold 39–41, 46

U

Uhrynowska-Hanasz Zofia 18, 88,
202

W

Wais Kazimierz ks. 48
Wierzbicki Alfred 19, 52, 202
Wiktor Emmanuel 49
Wilk Rafał Kazimierz OSPPE 24, 62,
92, 202

Wojciechowski Tadeusz 105, 109,
114, 181–183, 187, 202

Wojtyła Edmund 41

Wojtyła Emilia 41

Wojtyła Karol 1, 3, 5–57, 59–80,
83–129, 131–189, 191–193,
195–202, 205–208

Wojtyła Karol (ojciec) 41

Woroniecki Jacek o. 51

Wójtowicz Andrzej 28, 37, 38, 42,
44, 45, 70, 101, 202

Wroczyński Michał 18, 88, 202

Ż

Życiński Wojciech SDB 17, 197

Magdalena Mruszczuk

Man in the “adequate anthropology”
by Karol Wojtyła

S u m m a r y

The 1960s is the period in which K. Wojtyła wrote and published his most important works within the scope of the philosophy of man. His standard anthropological work *Person and act* was published in 1969 in Kraków. The very time, with reference to an epistemic condition of a contemporary man Wojtyła defined as the “crisis of self-cognition” caused by a maximum concentration on the outer world and, at the same time, withdrawal from what is most significant for a man as an individual. In the light of the issues perceived in such a way a philosopher from Kraków made an attempt to build such a conception of philosophical anthropology (as a holistic field of philosophy) and within its frame, a defined anthropological-philosophical conceptions, whose aim was to build an experiential, not speculative image of a human being, the image taken out from a conscious experience of a given real “I”, and responding to man standing in the face of challenges of the contemporary world.

A man in the “adequate anthropology” by Karol Wojtyła constitutes an attempt to show main assumptions and methodological solutions the author of *Person and act* accepted in anthropological-philosophical issues. Thus a need to present this way of thinking which led Wojtyła to concentrate on the problem of human cognition and individual being, and, consequently, work out a human experience, is outlined. As a consequence, the analysis of human dynamism, i.e. act which, according to a philosopher from Kraków, is what expresses a personal touch of our existence most adequately is made. Thus, man, as a person, “becomes” and this “becoming” is what differentiates him/her from the remaining world of nature with which he/she is

against all odds inseparably connected. Man (a psychophysical unity), through his/her actions, reveals the truth that his/her internal development happens thanks to him/her and that reality of the person is coterminous with the moral reality, the morality of good and moral evil.

Speaking of the conception of the “adequate anthropology” by Karol Wojtyła one cannot conceal the fact of thinker’s relations with Catholic theology. The very fact is fully taken into account in Man in the “adequate anthropology” by Karol Wojtyła but the author of the book tries to concentrate on the issue of his intellectual work which is entirely placed in the philosophical area and does not go beyond it. That is why the focal point here is the analysis of experience constituting the method of cognition of a philosophical science of man which Wojtyła regarded as the “adequate anthropology”. The very analysis seems to lead to the conclusion that experience reveals itself in the conception in question under the umbrella of a phenomenological insight into the nature of the object of cognition on the one hand and as experience worked out by means of a phenomenological method, i.e. combining different types of experiences the subject of which, according to the philosopher from Kraków, is always man. Because the very person is the subject which seems to manifest as the object of cognition to him/herself, each experience, at the same time, enriches the process of cognition by man him/herself and each time forces him/her to raise a fundamental question for the “adequate anthropology”, i.e. In what way is man as a person given him/herself in a cognitive way?, and further on, In what way does man as a person experience him/herself? In order to answer the questions one needs to look at the conception of human awareness and from the perspective of the philosophical and philosophical-theological conception which inspired the author of *Person and act* to treat the anthropological phenomena thoroughly. In this perspective the originality of the position and contribution to the output of the Polish and European philosophy regarding particularly man and his/her cognition is revealed.

Magdalena Mruszczuk

Ein Mensch in „adäquater Anthropologie“ von Karol Wojtyła

Z u s a m m e n f a s s u n g

Karol Wojtyła schuf und veröffentlichte seine wichtigsten Werke auf dem Gebiet der Philosophie des Menschen in den 60er Jahren des 20. Jhs. Sein bedeutendstes anthropologisches Werk *Die Person und die Tat* erschien im Jahre 1969 in Krakau. In Bezug auf epistemologische Lage des damaligen Menschen wurde diese Zeit von Karol Wojtyła „Selbsterkenntniskrise“ genannt. Diese Krise lag darin, dass sich der Mensch sehr auf die Außenwelt konzentrierte und von den Sachen abwandte, die für ihn als einer Person am wichtigsten sein sollten. Der Krakauer Philosoph bemühte sich also, eine solche Konzeption der philosophischen Anthropologie (als eines Philosophiegebietes) und in deren Bereich eine bestimmte anthropologisch-philosophische Konzeption zu entwickeln, welche ein empirisches und nicht ein spekulatives Bild des Menschen erschaffen sollten. Ein Bild, das aus einem bewussten Erlebnis des konkreten, wirklichen Ichs erscheinen und den Bedürfnissen des angesichts der Herausforderungen der gegenwärtigen Welt stehenden Menschen entsprechen wird.

In vorliegender Monografie versucht die Verfasserin, die von Karol Wojtyła angenommenen anthropologisch-philosophischen Haupttrichtlinien und methodologische Lösungen näherzubringen. Sie möchte der Denkweise des Philosophen nachfolgen, der seine Aufmerksamkeit auf die Methode der menschlichen Erkenntnis und des persönlichen Daseins und demzufolge auch auf die persönliche menschliche Erfahrung konzentriert hat. Infolgedessen untersuchte Wojtyła den menschlichen Dynamismus, also die menschliche Tat, die seiner Meinung nach auf die adäquateste Weise persönliche Züge des menschlichen Daseins ausdrückt. Ein Mensch „wird“

eine Person, und das „Werden“ unterscheidet ihn von der übrigen Naturwelt, mit der er trotzdem untrennbar verbunden ist. Der Mensch als eine psychophysische Einheit gibt durch seine Tätigkeit die Wahrheit bekannt, dass seine innere Entwicklung nur deswegen erfolgt, dass die persönliche Wirklichkeit mit moralischer Wirklichkeit, mit der Wirklichkeit des moralischen Guten und Bösen identisch ist.

Wenn man über die „adäquate Anthropologie“ von Karol Wojtyła spricht, darf man die Verbindung des Autors zur katholischen Theologie nicht verschweigen. Man kann sogar vermuten, dass der Philosoph seine Theorie zu theologischen Erwägungen anzuwenden beabsichtigte. In vorliegender Monografie wird das vollkommen berücksichtigt, obwohl sich die Verfasserin eher auf den Aspekt der intellektuellen Arbeit des Philosophen zu konzentrieren versucht, der dem Philosophiegebiet gehört und das Gebiet nicht verlässt. Zum Schwerpunkt macht sie die Analyse der Erfahrung als einer Erkenntnismethode von der philosophischen Menschenlehre, die von Wojtyła „adäquate Anthropologie“ genannt wurde. Sie kommt dabei zum folgenden Schluss: einerseits ist diese Erfahrung ein phänomenologischer Einblick in den Kern von dem Erkenntnisgegenstand, andererseits verbindet die mit phänomenologischer Methode ausgearbeitete Erfahrung in sich verschiedene Erfahrungstypen, deren Subjekt, nach Wojtyła, immer ein Mensch sei. Da eine Person ein solcher Subjekt ist, der selbst als ein Erkenntnisgegenstand erscheint, bereichert jede Erfahrung den Erkenntnisprozess des einzelnen Menschen und erzwingt jedes Mal eine für „adäquate Anthropologie“ fundamentale Fragenstellung: Auf welche Weise ist der Mensch als eine Person sich selbst als ein Erkenntnisgegenstand gegeben? und noch: Wie erlebt sich der Mensch selbst als eine Person? Möchte man diese Fragen beantworten, muss man in die von Karol Wojtyła entwickelte Konzeption des menschlichen Bewusstseins erforschen und das Problem hinsichtlich der philosophischen und philosophisch-theologischen Tradition betrachten, die den Autor des Werkes *Eine Person und eine Tat* zur besonderer Betrachtung der anthropologischen Problematik angeregt hat. Hier kommt auch der unbestrittene Beitrag des Krakauer Denkers zu Errungenschaften der polnischen und europäischen Philosophie ans Tageslicht.

Redaktor: Małgorzata Pogłódek

Projekt okładki: Paulina Tomaszewska-Ciepły

Redaktor techniczny: Barbara Arenhövel

Korektor: Aleksandra Gaździcka

Copyright © 2010

by Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego

Wszelkie prawa zastrzeżone

ISSN 0208-6336

ISBN 978-83-226-1888-2

Wydawca

Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego

ul. Bankowa 12B, 40-007 Katowice

www.wydawnictwo.us.edu.pl

e-mail: wydawus@us.edu.pl

Wydanie I. Ark. druk. 13,25. Ark. wyd. 15,0.

Papier offset. kl. III, 90 g Cena 23 zł

Łamanie: Pracownia Składu Komputerowego

Wydawnictwa Uniwersytetu Śląskiego

Druk i oprawa: SOWA Sp. z o.o.

ul. Hrubieszowska 6a, 01-209 Warszawa